
Chci v Praze nobelisty

Chci v Praze nobelisty

16.3.2009, rubrika: Report, strana: 44, autor: MARTIN SHABU

Ekonom a neúspěšný prezidentský kandidát by pro svůj nový think-tank rád oslovil i Josepha Stiglitze

JAN ŠVEJNAR

Jan Švejnar je přesvědčen, že kdyby zde existoval fungující think-tank, který by analyzoval ekonomické trendy, asi by předpověděl i současnou hospodářskou krizi. Organizaci tohoto typu na pomezí ekonomiky a politiky, kterou chce nyní v Česku vybudovat, připodobňuje k avantgardnímu myšlenkovému centru, jež by spolupracovalo s ekonomy ověřenými Nobelovou cenou, jako jsou Joseph Stiglitz nebo Gary Becker. Svě úsilí považuje za zajímavý experiment, jenž možná ocení až příští generace.

* EURO: Přemýšlíte o založení think-tanku. S jakým cílem?

ŠVEJNAR: Chci, abychom zde měli instituci, která by propojovala naše mladé specialisty s jejich etablovanými protějšky u nás i ve světě. Abychom těžili z toho nejlepšího, co je k dispozici, a byli to schopni předat běžně vzdělanému člověku. Výstupy by se daly použít jak v občanském životě, tak v politice.

* EURO: Kdybyste měl jmenovat dvě tři osobnosti, které byste rád ve svém think-tanku viděl, kdo by to byl?

ŠVEJNAR: Já si myslím, že těch jmen může být víc. Očekávám, že všichni experti-senioři již někde mají stálé závazky. My bychom je proto získávali na částečný úvazek. Mezi zahraničními jmény, která by lidé znali, uvedu z oblasti ekonomie Josepha Stiglitze nebo Garyho Beckera.

* EURO: Už jste tyto renomované myslitele s nabídkou oslovil?

ŠVEJNAR: Zatím jsem o tom s nikým nemluvil. Projekt je ještě v přípravné fázi. Jejich jména jsem zmínil pouze proto, že představují typy lidí, které bych oslovil.

* EURO: Kam byste směřoval výzkum?

ŠVEJNAR: Mělo by se jednat o několik oblastí, jež by se mohly postupně obměňovat. Jde například o energetiku a energetickou bezpečnost, životní prostředí, otázky týkající se naší role v Evropě a úlohy Evropy ve světě až po specializovanější aspekty jako jednotná evropská měna. Je potřeba získat odborníky z různých vědeckých oborů, kteří by se doplňovali, aby byl výsledek integrovaným výstupem, jenž dává člověku znalost. Tu by jednotlivec získal jen stěží díky omezenému přístupu nebo nedostatku interdisciplinárního propojení.

* EURO: V devadesátých letech jste zakládal ekonomický institut CERGE-EI. Nenaplnil snad vaše očekávání?

ŠVEJNAR: Naplnilo to zcela mé očekávání. Jakožto akademická instituce produkuje CERGE-EI hodnotné výstupy, které jsou však určeny především omezené expertní skupině. Lidé v Parlamentu mi potom říkají: „Je to sice velice kvalitní, ale my to nemůžeme dost dobře použít, protože je to často psáno vědeckým jazykem a publikuje se to v odborných časopisech.“ Onen think-tank, o němž uvažuji, by byl doplněním toho, co tady již dělají jiné vědecky založené instituce. Ideálně by měl dvojí roli. Jednak by shromažďoval existující fakta a analýzy u nás i v zahraničí. Následně by je zpřístupnil široké veřejnosti. Tam, kde neexistují znalosti, by myšlenkové centrum disponovalo lidským kapitálem, který by požadované poznatky dokázal vytvořit.

* EURO: Jak chcete zajistit, aby nové nápady a řešení problémů získaly také své zastánce?

ŠVEJNAR: Je důležité, aby si think-tank získal ohlas a reputaci. Lidé pak budou mít zájem poznatky získávat. Jestliže bude centrum postaveno na vysoké kvalitě a velkém rozsahu, včetně propojení s dalšími think-tanky zde i ve světě, budou jeho výstupy postupně vyhledávány. Spolupracovníci včetně mě se musejí zasadit, aby vznikala debatní fóra, semináře a slyšení. Aby to nebylo pouze v Praze, ale i v ostatních krajích. Nepůjde jen o to, shromáždit poznatky. Chceme je i dobře prezentovat.

* EURO: Jak si představit konkrétní výstupy?

ŠVEJNAR: Dám vám příklad. Když jsem řídil Davidsonův institut na Michiganské **univerzitě**, zaměstnali jsme bývalou americkou ministryni zahraničí Madeleine Albrightovou. Přípravovali jsme s ní například veřejná slyšení v Kongresu. Vždy to bylo zaštitěno jedním důležitým kongresmanem od republikánů a demokratů. Byly to obvykle půldenní akce, kam chodili politici a jejich asistenti. Vytvářeli jsme pro slyšení také podklady – jednostránkový sumář, pětistránkové pojednání a celou studii. Tu samozřejmě politici nečetli. Jejich asistenti však ano. Stávalo se, že ten dopad na myšlení a například hospodářskou nebo zahraniční politiku byl překvapivě rychlý.

* EURO: Můžete říci, jak vypadal přesah do reálné politiky?

ŠVEJNAR: Na jednom ranním slyšení byl i Joe Biden. Večer vystupoval v celonárodní televizní stanici a vyjadřoval názory a myšlenky, které pramenily z dopolední diskuse. To je ideální případ. Kdyby think-tank začal lidem dodávat informace, které použijí, tak by to pro nás pro všechny mohlo být prospěšné.

* EURO: Zamýšlíte tedy vtáhnout do svého záměru i politiky?

ŠVEJNAR: Ano. Každý, kdo projeví zájem vytvořit debatu a přenos nápadů, je vítáný. Účelem není nahradit názory, které již existují. Spíš mi jde o to, dodat podklady, které diskusi převedou na jinou úroveň. Lidé budou brát analýzu jako základ, na něž naroubují svůj filozofický pohled. Nebude se již například spekulovat o případných dopadech opatření x nebo y. Dopady budou spočítány v objektivní studii.

* EURO: Česká politika úzce hledí na zájmy jednotlivých stran. Myslíte si, že je tu prostor pro širší debatu?

ŠVEJNAR: V tom smyslu je důležitý důraz na otevřenost, objektivitu a nezávislost. Učinil jsem již několik kroků. Obešel jsem předsedy všech demokratických stran a vysvětlil jim svůj záměr. Dostalo se mi příslibu, že budou brát think-tank neutrálně. Nebudou si jej přisvojovat ani vystupovat proti němu.

* EURO: Jak je to s finanční soběstačností nového centra?

ŠVEJNAR: Šel jsem do toho s otevřenou myslí. Stále říkám, že uvidíme, jestli jsme pro podobný typ instituce a jeho financování dostatečně zralá společnost. Věřím, že nyní, kdy disponuji určitým společenským kapitálem a mohu získání zdrojů věnovat další úsilí, se vše ukáže. Je to svým způsobem experiment. Věřím, že se to podaří. Zároveň jsem v případě neúspěchu připraven říci, že jsem možná o deset let předběhl dobu, do které česká společnost musí teprve dozářít.

* EURO: Premiér Mirek Topolánek vytvořil v lednu speciální vládní útvar NERV pro boj s hospodářskou krizí. Jsou tam lidé, které byste si dovedl představit i ve vašem think-tanku?

ŠVEJNAR: Předně si myslím, že tito lidé jsou velice zaneprázdněni. Dovedu si však představit částečnou spolupráci, kde by mohli být užiteční spolu s dalšími. Nekoncipoval bych to tak, že by si lidé měli představit, že to budou jediné osoby z NERV či jiné instituce.

* EURO: Jak se díváte na práci NERV?

ŠVEJNAR: Je důležitá, ale vnímám to jako trochu pozdní a kusé řešení. Před rokem a půl zde byly náznaky, že finanční krize bude mít skutečně široké dopady. Americká ekonomika je v recesi už přes rok. Během své prezidentské kampaně jsem zdůrazňoval, že po mnoha bohatých a úspěšných letech se okamžitě musíme začít připravovat na horší situaci. Začínáme pozdě, ale důležité je, že se něco děje. Lidem, kteří se v té věci gratis angažují ve prospěch společnosti, je třeba poděkovat. Jaký to bude mít dopad na ekonomiku, teprve uvidíme.

* EURO: Představte si, že byste před krizí již měl svůj think-tank. Dovedl byste recesi předpovědět?

ŠVEJNAR: Já si myslím, že bychom to mohli mnohem lépe s určitou pravděpodobností předvídat. Říkali bychom: „Existuje určité nebezpečí. Připravme se na to. Zde jsou podklady.“ Ten think-tank by upozorňoval na věci s určitou mírou pravděpodobnosti.

* EURO: Myslíte si, že instituce jako Mezinárodní měnový fond a Světová banka s předpovědí krize selhaly?

ŠVEJNAR: Do určité míry obě instituce varovaly. Ne však jednotným hlasem. Byly tam mezi nimi také časové rozdíly. Je pravda, že tu byla řada varování, avšak ne tak detailních, jaká vidíme nyní.

* EURO: Jak se díváte na odpověď Evropské komise, jež se snaží zvýšit dozor nad finančními trhy?

ŠVEJNAR: Rozhodně je to potřeba. Srovnáme-li Evropu s USA, Evropa má jednotnou měnu a centrální banku, nemá už ale jednotný dozor nad bankami. Neexistuje také evropské ministerstvo financí, které by provádělo finanční politiku. Studie Jacquese de Larosi`era jde na půl cesty. Dělá pragmatické závěry. Bylo by však mnohem lepší mít jednu instituci než se snažit koordinovat 27 členských zemí. Kdyby de Larosi`ere neměl žádná omezení, šel by jistě dál. Sám prohlásil, že se snažil dělat „možné“.

* EURO: Myslíte si, že nastal čas pro razantní reformu finančních institucí?

ŠVEJNAR: Myslím si, že prvním krokem je dozor a regulace finančních trhů. Druhým krokem je navýšit příspěvky do společného rozpočtu EU, aby se mohla vykonávat skutečně celoevropská politika. Rozdíl mezi USA a EU je vidět už v přístupu k nynější hospodářské krizi. V americkém případě se jedná o plošný balíček, který bude aplikován všude stejně. V Evropě se snažíme koordinovat fiskální intervence různých států. Nikdy to nebude tak efektivní jako celoevropský přístup. Je potřeba jít dál.

* EURO: Někteří ekonomové soudí, že finanční injekce USA do vlastní ekonomiky vytvářejí bariéry obchodu.

ŠVEJNAR: Tak daleko to nejde. V balíčku původně byla určitá ochranná opatření, která připravila Sněmovna reprezentantů. Tato sporná část byla nakonec vypuštěna. Stimul by neměl snižovat volný přístup na americký trh a míru mezinárodního obchodu. Doufám, že Evropa zůstane též otevřená.

* EURO: S čím by měli Češi oslovit ve zbývajícím předsednickém čase Evropu?

ŠVEJNAR: Měl by to být především přístup k finanční krizi a recesi. Měli bychom hrát silnou roli v koordinování příprav, aby Evropa vystupovala jednotně a podařilo se stimulovat poptávku v EU. Tady má předsednická země obrovskou zodpovědnost a Češi by se jí měli zhostit s velikou razancí.

* EURO: Jste zvyklý hodnotit studenty. Co byste dal české vládě za předsednictví v EU – prospěl, nebo nepospěl?

ŠVEJNAR: Je příliš brzo. Nejsme ještě ve zkouškovém období. Na základě dosavadních zápočtů, které máme k dispozici, bych řekl, že na funkční úrovni se zdá, že to zvládá. Stále nám tam však chybí dopad něčeho významného. To znamená nějaká rozsáhlejší práce studentů.

***

JAN ŠVEJNAR (56)

Vystudoval ekonomii na Cornellově a Princetonské **univerzitě** v USA. V devadesátých letech stál u zrodu společného pracoviště **Univerzity Karlovy** a Akademie věd ČR – CERGE-EI. Stal se také zakládajícím ředitelem Národohospodářského ústavu AV ČR. Od roku 1996 je profesorem Michiganské **univerzity**, kde řídí Centrum pro mezinárodní politiku. Působil jako ekonomický poradce prezidenta Václava Havla a řady českých i zahraničních vlád. V roce 2008 neúspěšně kandidoval na funkci prezidenta ČR.